

Stormfloder

Det lave marskland har igennem årene været udsat for mange stormfloder, som har krævet ofre i form af mennesker, dyr, ejendele og land.

De først kendte stormfloder indtræffer i henholdsvis 1162 og 1218. I begyndelsen af 1300-tallet rammer flere stormfloder vadehavskysten. Siden da er landet udsat for flere stormfloder, hvoraf kan nævnes:

16. januar 1362: Store landområder forsvandt i havet (ca. 30 kirkesogne). Mindst 100.000 mennesker omkom langs vadehavskysten. Kaldes »De grote Mandrænke« - den store mandedrukning.

1. november 1436: Allehelgensfloden, hvor bl.a. to sogne på Sild og sognet Anflod syd for Højer forsvandt.

1.-2. november 1532: Vandet stod 3 m højt i Tønder Kirke. Flere tusind mennesker omkom langs Vadehavskysten.

11.-12. oktober 1634: Den værste stormflod ved den danske og nordfrisiske kyst. Hele Tøndermarsken stod under vand, og Højer-Rudbøl diget fra 1556 blev ødelagt. Den store ø Strand blev slået i stykker og opdelt i en række mindre øer, bl.a. Nordstrand. Her omkom alene 6.000 mennesker. Store skader i Ballum-marsken og Brede Å-dalen, bl.a. blev Misthusum ødelagt. Genopbygningen ødelagt af en ny stormflod 20. oktober 1635.

24. december 1717: Stormflod, hvor hele marsken stod under vand. Herefter til nytårsnat 1720 seks kraftige stormfloder. Også 18. juli 1720 en sommerstormflod. Igen i årene 1791-1794 stormflod hvert år.

23.-24. august 1860: Højer-diget er under opførelse og 3.000 arbejdere må redde sig og mister alle ejendele. Skaderne på diget beløber sig til 20.000 rdl.

30.-31. august 1923: Rejsby-diget er under opførelse, og arbejderne når ikke væk - 19 omkommer.

16.-17. februar 1962: Vandstand på 4,36 meter og 2 meter høje bølger. Omfattende digeskader.

3. januar 1976: Store ødeleggelser på digerene og Rømø-Ørninggen. Befolkningen i Tønder og omegn evakueret. Vandstand på 4,92 m.

24. november 1981: Vandstanden når 4,97 m. Det fremskudte dige, der netop er færdigtableret og endnu ikke græsdrækket, består sin første alvorlige prøve.

26. januar 1990: Vandstand på 4,26 m.

26. februar 1990: Vandstand på 4,11 m.

3. december 1999: Vandstand på 4,53 m.

Det fremskudte dige og Vidåslusen

Teknisk forvaltning

Digesikkerhed

Bosætning i marsken er altid sket som et medspil og modspil med vandet. Når det spillede med, aflejrede havet den frugtbare marskjord, og åvandet gødede marskenegene, så man her fik noget af landets mest frugtbare jord.

Men skulle denne udnyttes, måtte menneskets bosætning ske i modspil med vandet. Gårde og huse måtte bygges på værfter, og bebyggelser og jorder skulle inddiges. Det var forudsætningen for at undgå oversvømmelse af havet under stormfloder og af åvandet under vinterhøjvande.

I dette århundrede har man intensiveret udnyttel-

sen af jorden og bosætningen i Tøndermarsken. Tønder by er således blevet udbygget med industrier og villakvarterer, hvoraf store dele ligger omtrent i niveau med havets overflade.

Denne udvikling førte i 1977 til, at folketinget vedtog, at der skulle bygges et nyt fremskudt dige til sikring af bebyggelserne og landbrugsjorden i Tøndermarskens 12.000 ha store område. Den udløsende årsag var en stormflod den 3. januar 1976, der truede med at gå over det eksisterende havdige (Højerdiget), der var bygget i 1861.

Vidåslusen set fra Højer Sluse.

Vidåens vand

Vidå er Danmarks 3. største vandløb. Den afvander et område på 1.400 km², der starter ved højderyggen sydøst for Aabenraa. Ved de store afstrømninger om vinteren oversvømmede vandet fra Vidå tidligere de lavt beliggende marskarealer, så kun digerene og bebyggelserne på værfterne lå tørre.

Efter genforeningen blev der mulighed for en udvikling af området i form af intensivering af landbrugsdriften og udbygning af marskens høvedstad Tønder. En forudsætning herfor var at hindre vinteroversvømmelsen med åvandet.

Dette førte i 1920'erne til, at Vidå blev reguleret, og der blev på dansk side bygget 108 km ådiger omkring Vidå. Samtidig blev det eksisterende net ændret og vandet kunne nu pumpes op i Vidå ved 4 pumpestationer.

I sommerperioden pumpes vandet omvendt fra Vidå ind til engene i de ydre koge, hvor der er næsten 300 km kanaler og grøfter.

Før bygningen af det fremskudte dige i 1981 løb Vidå ud i Vadehavet gennem Højer Sluse. Nu er udløbet gennem det fremskudte dige ved Vidåslusen. Ved langvarige højvande i Vadehavet kan sluseportene være lukkede i længere tid, og åvandet staves op mellem ådigerne i Vidå med fare for oversvømmelser. I denne situation er det nødvendigt med et reservoir, der kan tage det overskydende vand, og det er der nu mulighed for med det nye inddigede område.

SØNDERJYLLANDS AMT

Teknisk forvaltning
Miljøområdet

Jomfrustien 2 - 6270 Tønder
Danmark

Telefon 74 33 50 50

UDGAVET AUGUST 1999
GENOPTRYKT JUNI 1999/SEPTEMBER 2000

En samfundsopgave

Sikkerhed mod oversvømmelse er i dette område en samfundsopgave. Det kostede i sin tid 123 millioner kr. at bygge diget og slusen. Udgifterne blev betalt af den danske stat, Sønderjyllands amt samt af Højer og Tønder kommuner. Endelig bidrog Tyskland med en del af udgifterne til Vidåslusen, idet næsten en fjerdedel af det vand, der løber ud gennem slusen, kommer fra områder syd for grænsen.

Det fremskudte dige og Vidåslusen blev officielt indviet 10. maj 1982 af Dronning Margrethe d. 2.

Diget og slusen ejes og administreres af Sønderjyllands amt. Det er amtets mål at give befolkning, infrastruktur, virksomheder og landbrug en forsvarlig sikkerhed mod oversvømmelse – en sikkerhed, som mindst svarer til det fremskudte diges sikkerhed på maksimalt 1 oversvømmelse pr. 200 år.

Til løbende drift og vedligeholdelse af diget og slusen bruger amtet i størrelsesordenen 1 million kr. om året. Hertil kan påregnes udgifter i tilfælde af egentlige skader forårsaget af stormfloder.

Havdiget

Det fremskudte dige (officielt det dansk-tyske dige) blev bygget i 1979-1981. Det blev bygget 1.400 m vest for og parallelt med det gamle Højer dige fra 1861.

Diget er bygget som et fælles dansk-tysk projekt, idet der samtidigt blev bygget 8,6 km dige på den danske og 3,6 km dige på den tyske side af grænsen. Diget går fra Emmerlev Klev i nord til Hindenburgdæmningen (der går til Sild) i syd. Diget beskytter Tøndermarskens 12.000 ha jord og 15.000 beboere mod stormfloder i Vadehavet.

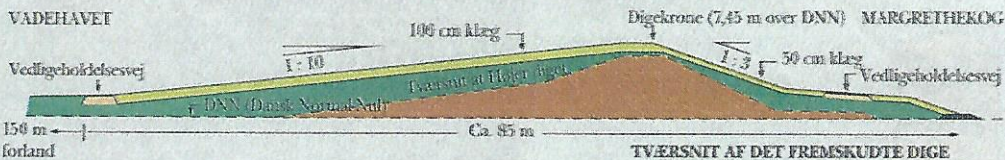
Vadehavet

Vadehavet er et af verdens vigtigste vådnaturområder og er stærkt påvirket af tidevandet, med højvande (flod) og lavvande (ebbe) to gange i døgnet.

Under normale forhold er tidevandsforskellen mellem flod og ebbe ca. 1,80 m ved Vidåslusen.

På ydersiden af det fremskudte dige fremmes dannelsen af et nyt forland med en række slikgårde, herved øges digesikkerheden.

Vadehavet er omfattet af en fredning og forskellige internationale konventioner. Der er fastsat bestemmelser om færdsel, sejlads, jagt, fiskeri, forurening, anlægsarbejder og råstofudnyttelse.

Slusen

Vandet fra Vidåsystemet løber ud i Vadehavet gennem Vidåslusen i det fremskudte dige. Slusen består af 3 kamre med en samlet bredde på 20 m. Yderst mod havet sidder 3 sæt selvslukkende sluseporte, og inderst mod åen sidder 3 stormskodder som en ekstra sikring.

Indenfor og udenfor slusen er der anbragt vandstandsmaalere, der løbende registrerer vandstanden i Vidå og Vadehavet. Målingerne danner grundlag for varsler om stormflod.

Slusen og diget er under konstant overvågning af amtets slusemester, der er den eneste person, der har lov til at bo i Margrethe-Kog.

Margrethe-Kog med Saltvandssøen

Ved inddigningen 1981 blev der dannet en kog på ca. 1.200 ha mellem det gamle og det nye havdige. Omkring en tredjedel af kogen er til stadighed vanddækket, idet der umiddelbart syd for Vidå findes et reservoir til åvandet på 90 ha. Syd for dette dagligreservoir ligger den 240 ha store Saltvandssø, hvortil vandet pumpes ind fra Vadehavet.

Saltvandssøen blev anlagt for at bevare det rige fugleliv, der var på forlandet før bygningen af det fremskudte dige. Saltvandssøen fungerer endvidere som et ekstra reservoir for åvandet, når Vidåslusen er lukket i længere perioder p.g.a. højvande i Vadehavet. Når vandet i Vidå står højere end 0,90 m over DNN begynder vandet at løbe fra dagligreservoir over i Saltvandssøen.

Margrethe-Kog incl. Saltvandssøen og det fremskudte dige er fredet. Det indebærer, at marskarealerne i kogen syd for Vidå kun må bruges til græsning og høstet og ikke må opdyrkes. Formålet er at sikre det rige plante- og dyreliv i området.

